

Bramen: indicatoren voor kwaliteit van natuur en landschap

Rienk-Jan Bijlsma

ALTERRA
WAGENINGEN UR

Bramen ... liefst zwart graag!

- Andere subgenera: frambozen, steenbraam, ...
- Andere secties: wasbramen, dauwbraam
- Zwarte braam: Rubus sectie Rubus (=R. fruticosus agg.)
 - schijnstruiken: bovengrondse delen 2-jarig
 - pseudogaam
 - 1970-2000: taxonomisch op orde in Europa
 - c 150 soorten in Nederland (excl c 35 wasbramen)
 - opvallende regionale differentiatie

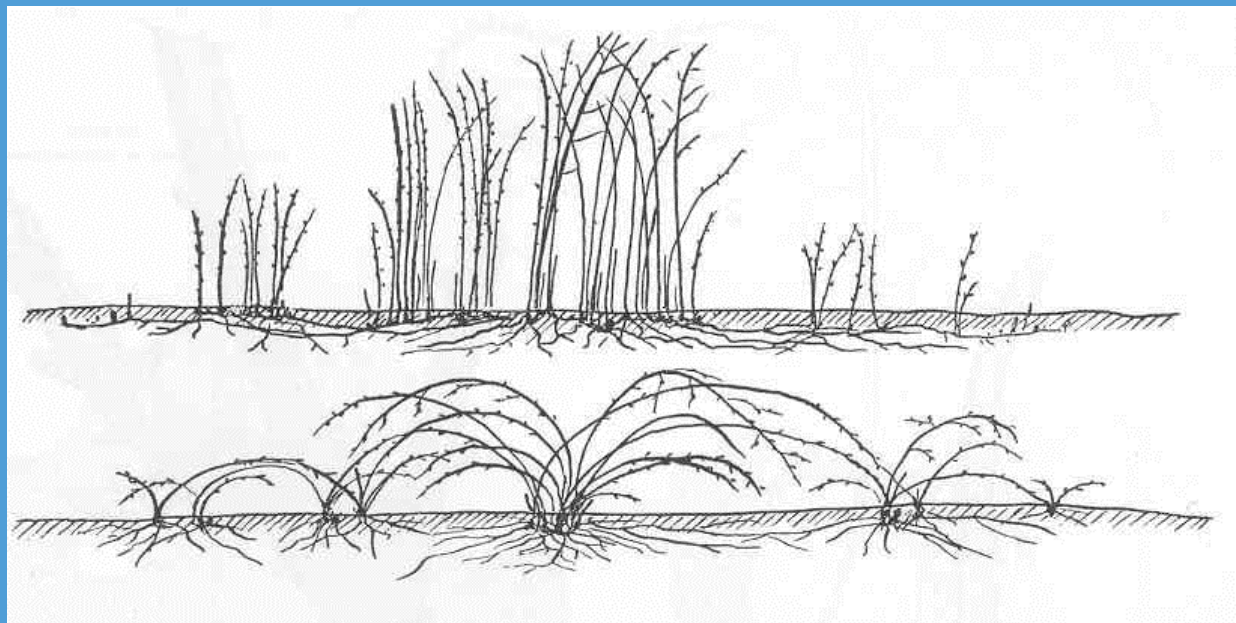
Literatuurselectie

- H.E. Weber, 1986. Rubi Westfalici. Die Brombeeren Westfalens und des Raumes Osnabrück (Rubus L., subgenus Rubus). Westfälisches Museum für Naturkunde, Landschaftsverband Westfalen-Lippe.
- H.E. Weber, 1995. Rubus L. In: H.J. Conert et al. (red.), Gustav Hegi Illustrierte Flora von Mitteleuropa. Band IV. Teil 2A. 3. Aufl. Blackwell, Berlin: 284-595.
- A. Kurtto, H.E. Weber, R. Lampinen & A.N. Sennikov, 2010. Atlas Florae Europaeae. Rosaceae (Rubus). Helsinki.
- A. van de Beek, R.J. Bijlsma, R. Haveman, K. Meijer, I. de Ronde, A.S. Troelstra & E.J. Weeda, 2013. Naamlijst en verspreidingsgegevens van de Nederlandse bramen (Rubus L. subgenus Rubus). Gorteria in druk.

Groeivorm zwarte bramen

Staande bramen

Boogbramen

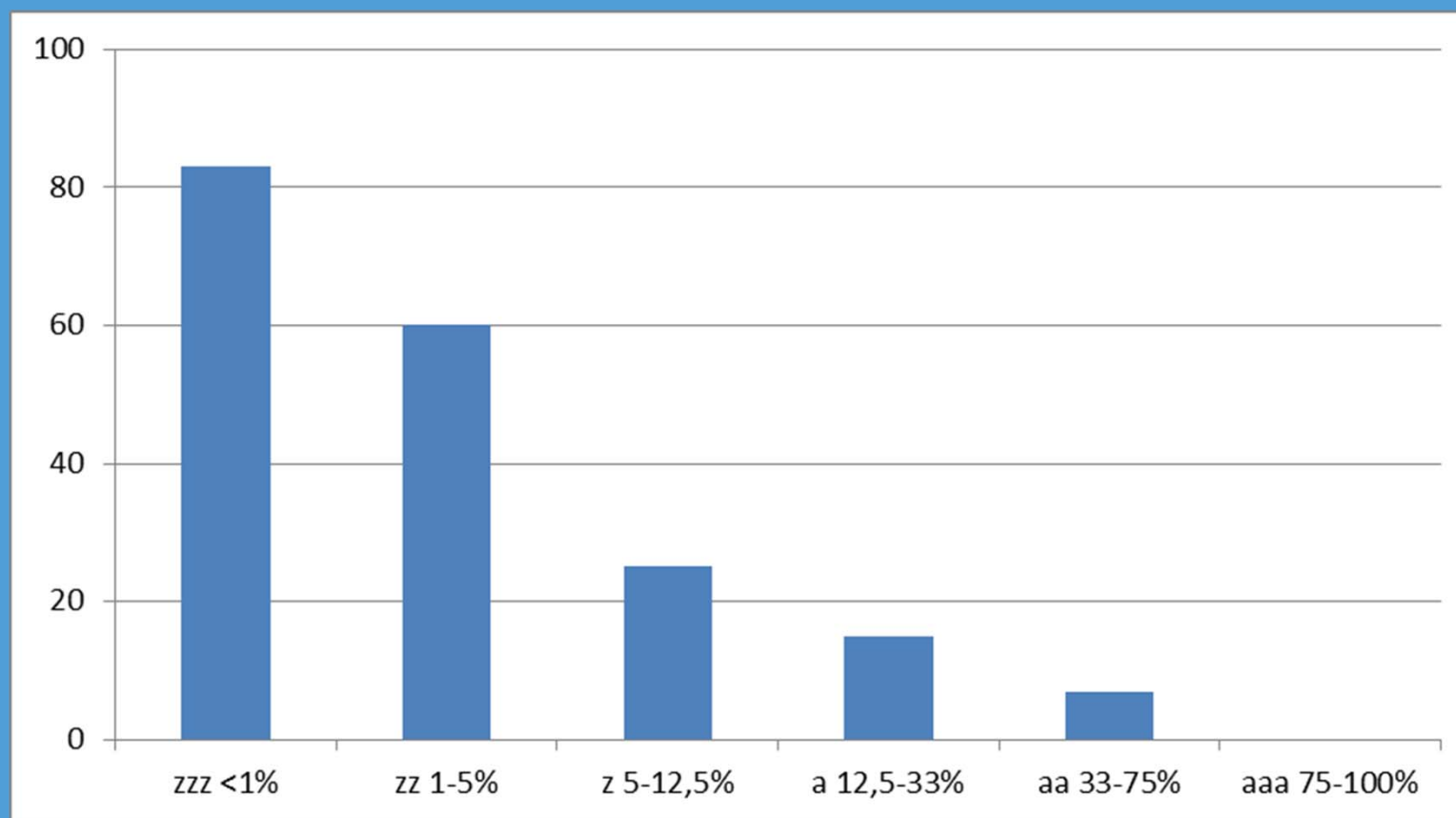
Staande bramen (subsectie Rubus)	Boogbramen (subsectie Appendiculati)
loten ± rechtop	loten boogvormig tot kruipend
veg vermeerdering door wortelknoppen	veg meerdering door wortelende loten
bladverliezend	wintergroen
vroeg bloeiend (eind mei-juni)	later bloeiend (half juni-augustus)
tolerant t.a.v. maaien en begrazen	intolerant t.a.v. maaien en begrazen

Standplaats & verbreiding: soortspecifiek

- op zure tot matig basenrijke, voedselarme bodems (vooral lemig of humeus: vocht!); vrijwel afwezig in kleigebieden
 - niet: bij periodiek hoog grondwater, inundaties en stagnerend water
 - niet: bij hoge graasdruk; vrijwel afwezig binnen wildrasters
 - niet: in donker bos (<5% lichtbeschikbaarheid)
- verbreiding via bramen (vogels, zoogdieren), uitlopers en langlevende zaadbank (plantsoen): persistent
 - kolonisten: jonge bossen, 20ste eeuwse ontginningen
 - relictsoorten: oude bossen, oud cultuurlandschap

Subgenus Rubus: aantal soorten per zeldzaamheidsklasse in NL (excl caesius)

Mantingerbos eo: 16 soorten

relictsoorten

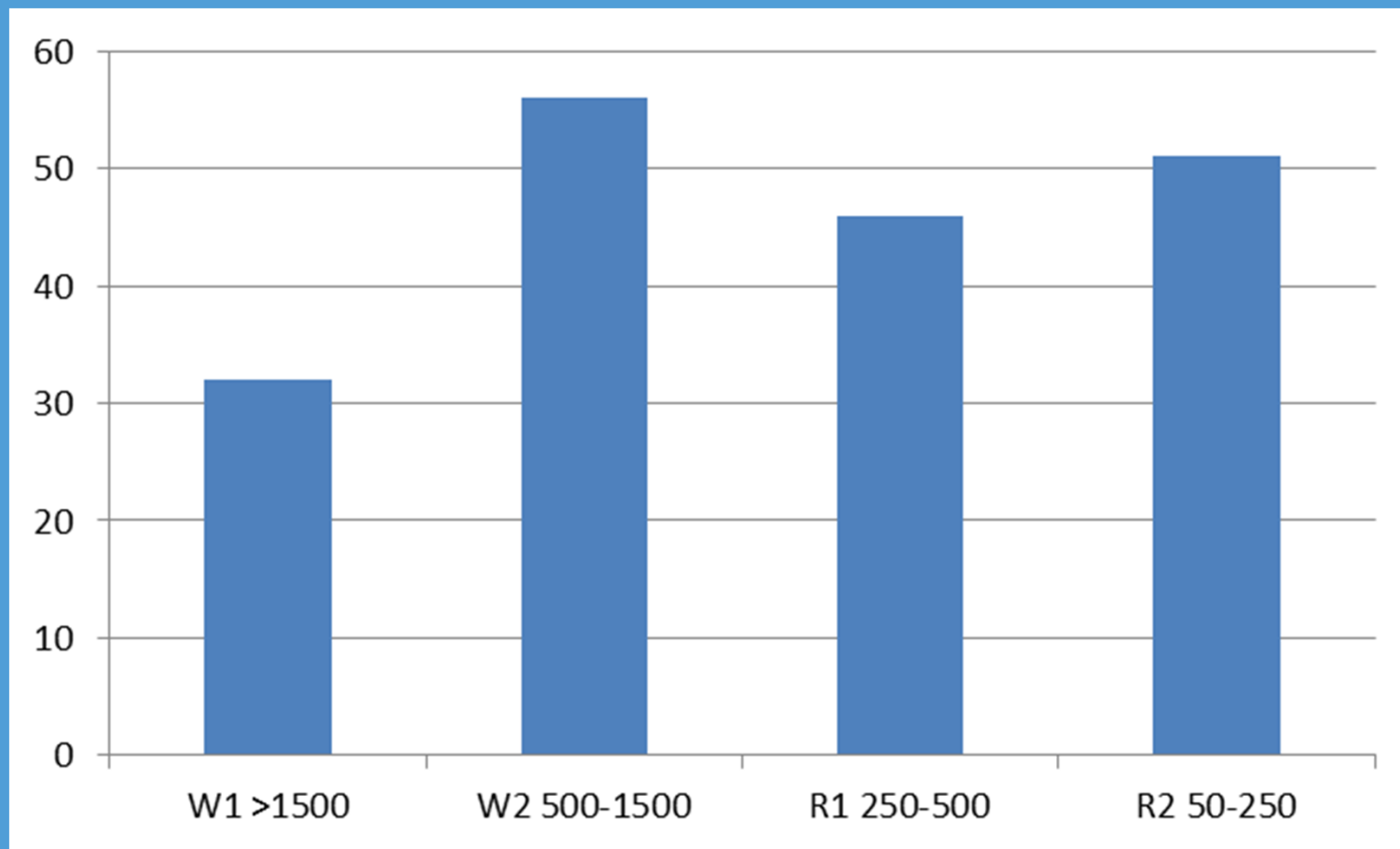
regionale endemen

Areaalgrootte en -structuur

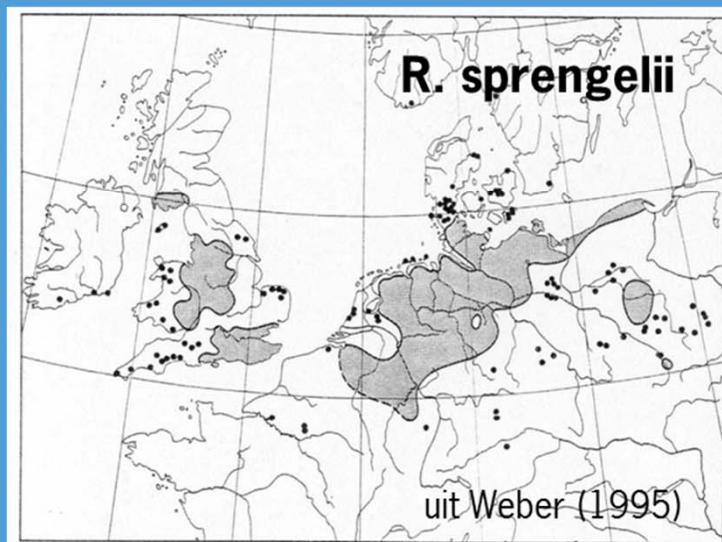
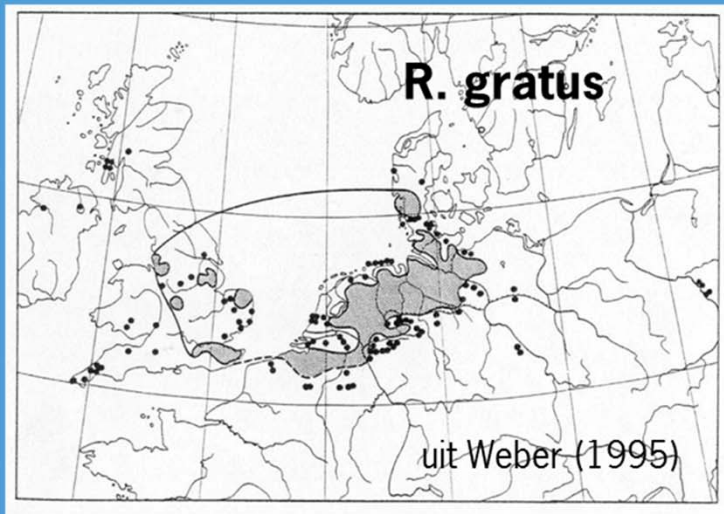
- areaalgrootte: leeftijd
- areaalstructuur: historisch landgebruik en levensstrategie

Areaalgrootte	Structuur	Kenmerken
W: Wijdverspreid (areaaldiam > 500 km) W1: >1500 W2: 500 – 1500	continu	overwegend min of meer aaneengesloten voorkomend gegeven gunstig habitat
	diffuus	verspreid en vaak geïsoleerd voorkomend in een groot deel van het areaal
	disjunct	disjunct voorkomend, maar regionaal vaak algemeen
R: Regionaal (areaaldiam 50 – 500 km) R1: 250 – 500 R2: 50 – 250	compact	areaal compact met gladde rand en weinig outliers
	fuzzy	areaal met rafelige rand en diverse outliers
L: Lokaal (areaaldiam < 50 km)		NB worden niet beschreven

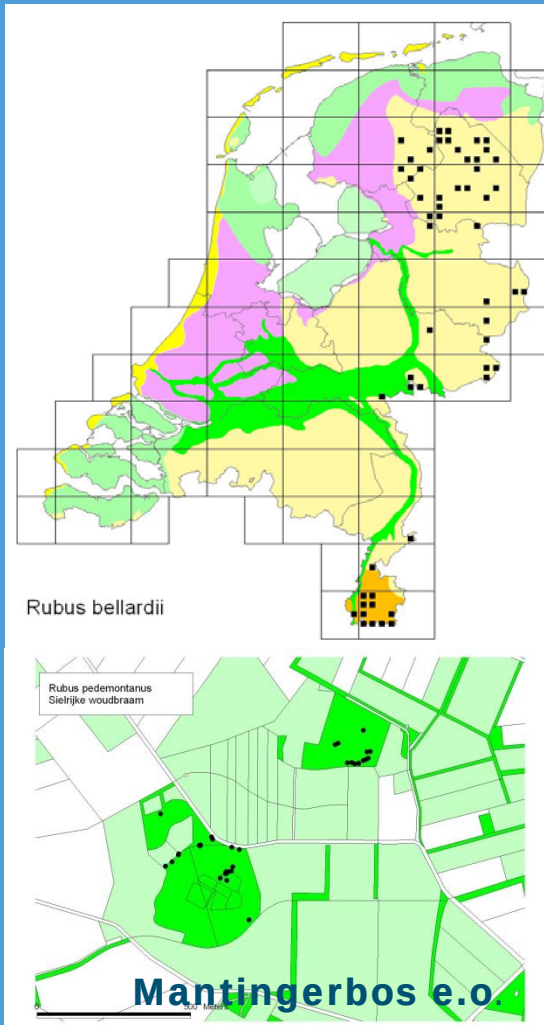
Areaalgrootte: aantal soorten (subgenus Rubus) per verspreidingscategorie in NL

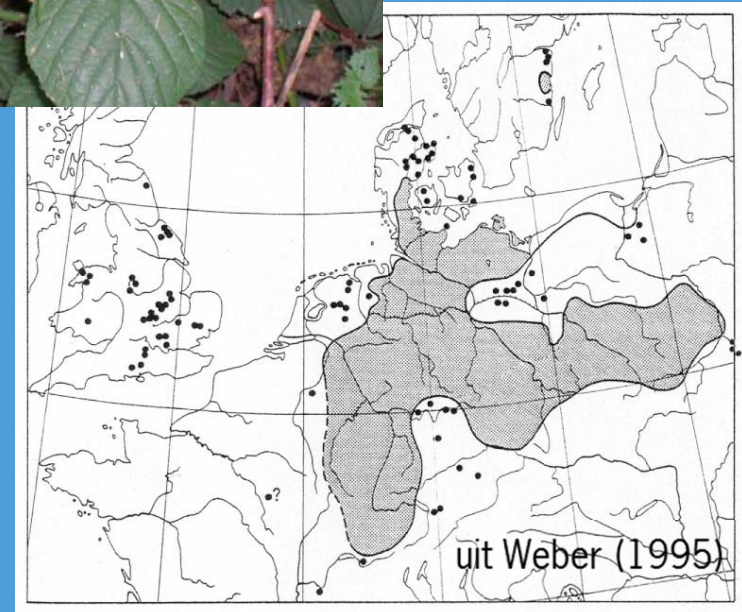
Wijdverspreid en continu

Wijdverspreid diffuus: *Rubus bellardii* (bosrelict)

- Z-Limburg
- oude Drentse bossen
- Woold

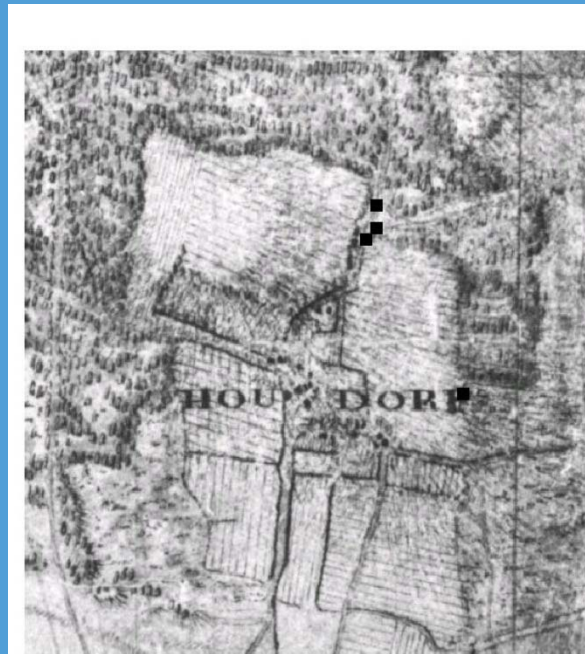
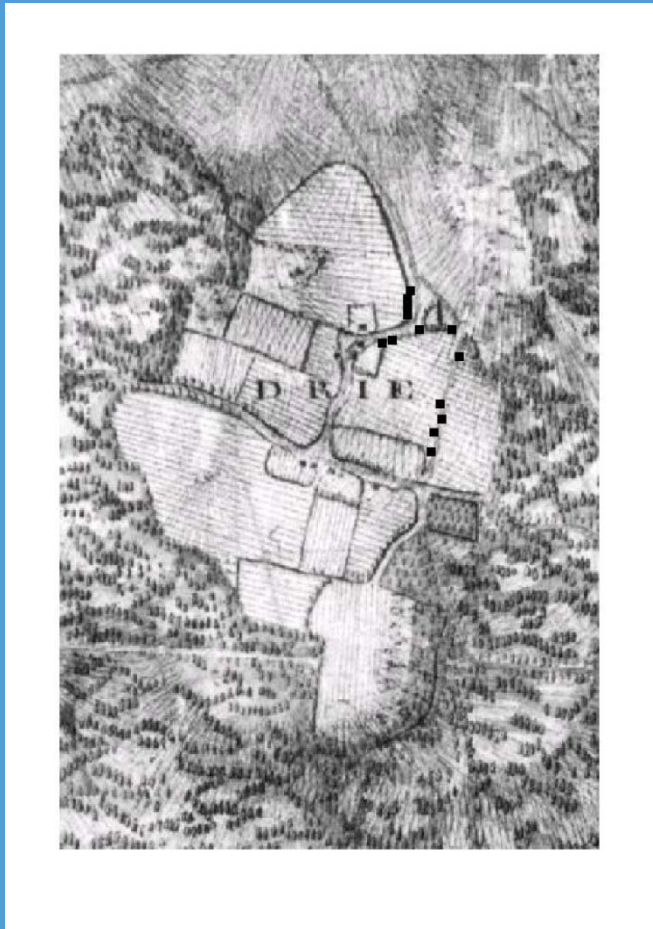

ALTERRA
WAGENINGEN UR

Wijdverspreid diffuus: *Rubus egregius* (nederzettingsrelict)

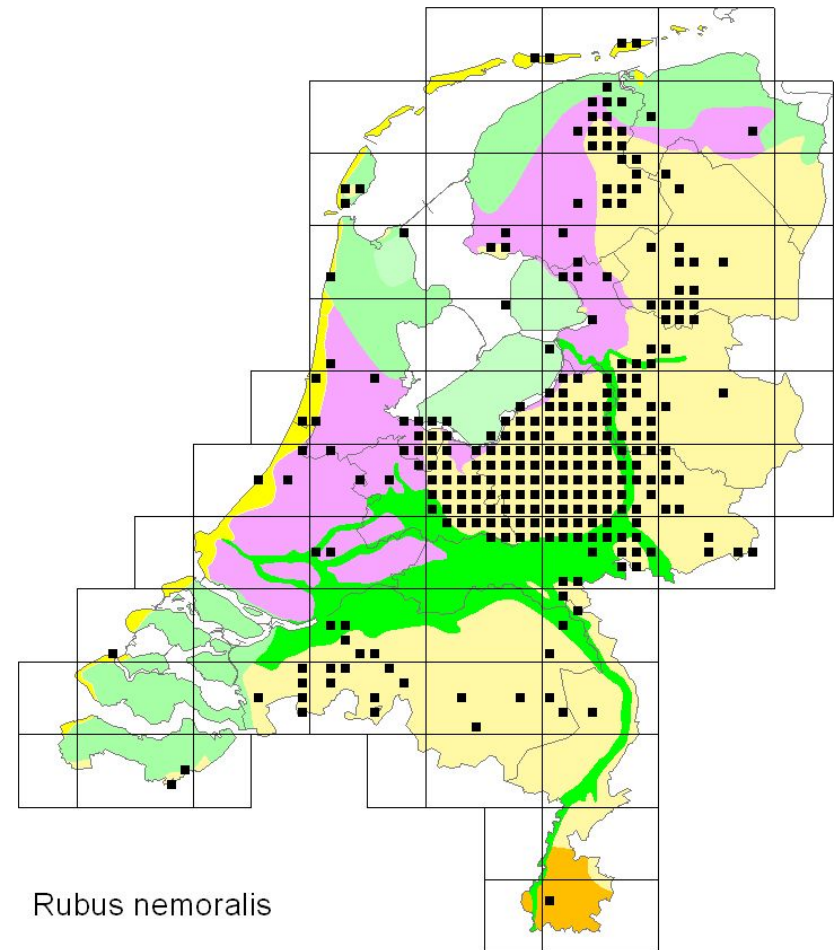
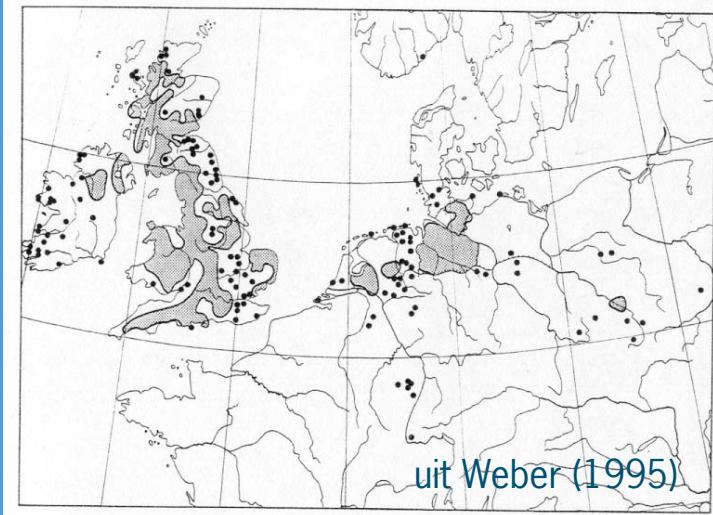
De Man (1802-1812)

Topographische Kaart van de
Veluwe

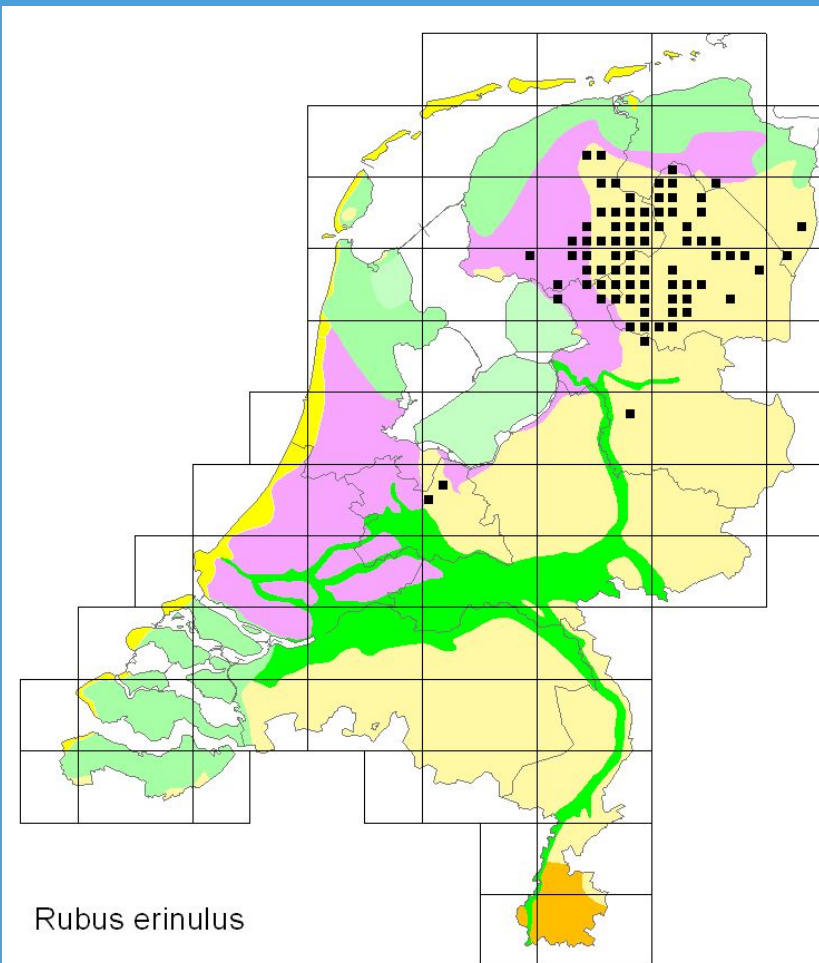

ALTERRA
WAGENINGEN UR

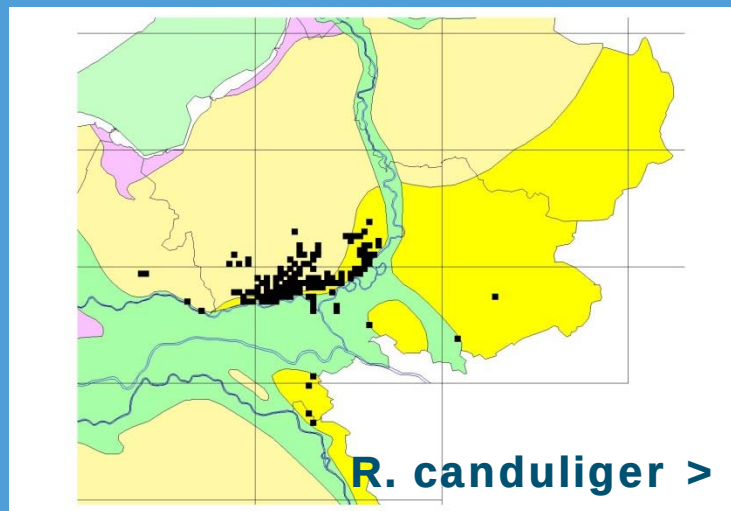
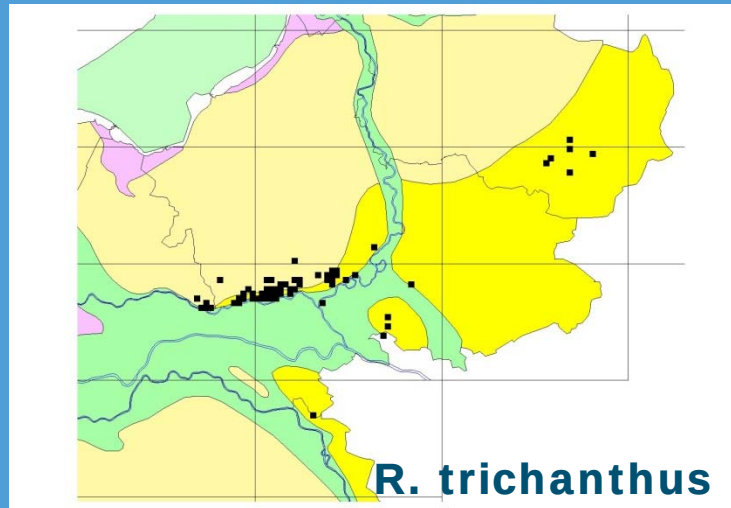
Wijdverspreid disjunct: *Rubus nemoralis*

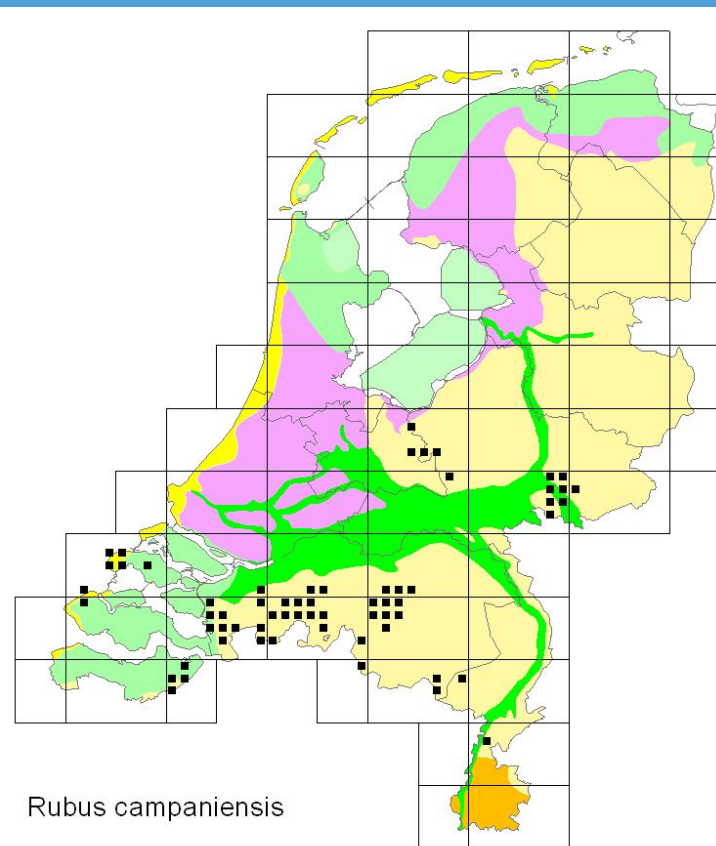
Regionaal compact: *Rubus erinulus*

Regionaal compact > fuzzy

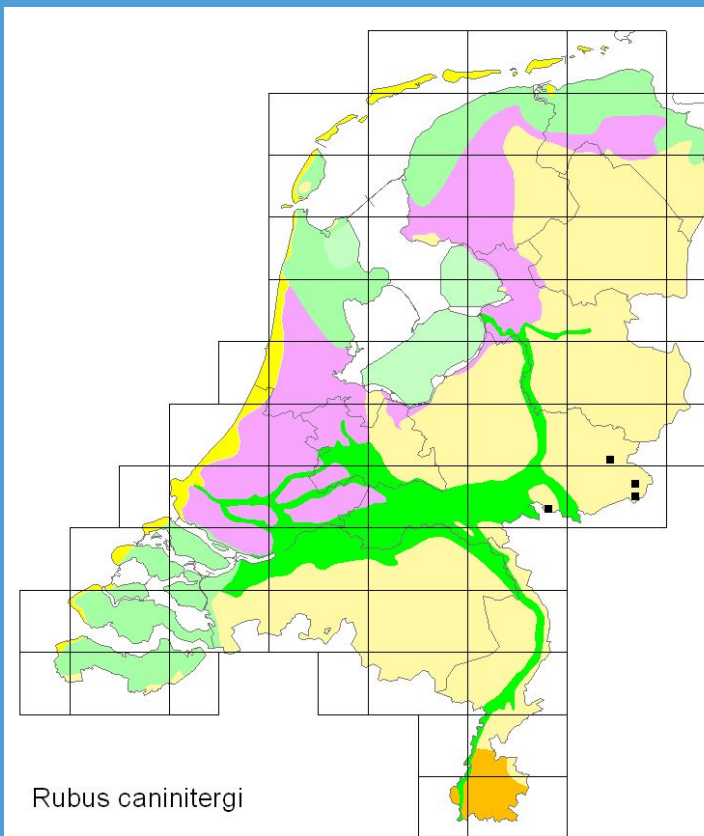
Regionale soorten & introducties

Rubus campaniensis

R. campaniensis

boven grote rivieren: introducties
via plantsoen

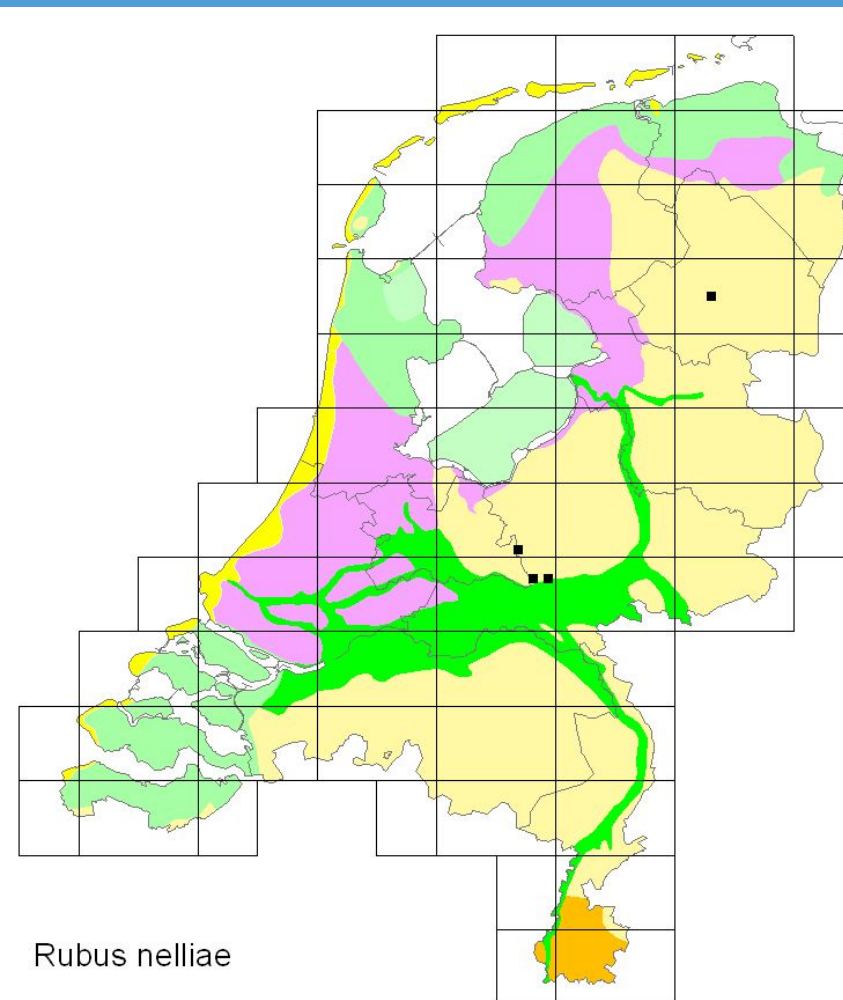
Rubus caninitergi

R. caninitergi (Hunsrück!)

introducties via houttransport

Rubus nelliæ: Wageningen-Wijster...

Rubus nelliæ

ALTERRA
WAGENINGEN UR

Areaal & ecologie samengevat

- Wijdverspreide soorten
 - groot areaal (wrs pre-IJzertijd) > 500 km diameter
 - ecologisch tamelijk kieskeurig
 - diverse relictsoorten: nieuwe vestigingen zeer zeldzaam; vaak in hotspots, samen met andere oudbossoorten
- Regionale soorten: streekeigen biodiversiteit, endemen
 - soortvorming in cultuurlandschap (wrs post-IJzertijd)
 - ecologisch meestal weinig kieskeurig
 - introducties opvallend buiten regio

Tot slot...

- Nederland in centrum van atlantisch (W - NW-Europees) areaal: bramen zijn kenmerkend voor het NL landschap
 - grote diversiteit aan soorten en standplaatsen (zuur > basenrijk; licht > donker)
 - biogeografisch en historisch-ecologisch zeer waardevol
 - relictsoorten in oude bossen en cultuurlandschappen
 - regionale endemen in jongere cultuurlandschappen
-
- stimuleren en krachtig ondersteunen van de (veld)studie van apomicten e.a. kritische groepen door FLORON & KNBV is gewenst!

Dank...

Nederlandse verspreidingsgegevens afkomstig van:

Bram van de Beek, Rienk-Jan Bijlsma, Rense Haveman,
Karst Meijer, Iris de Ronde, Anne Troelstra

Voordracht Stichting Werkgroep Florakartering Drenthe

23 februari 2013

rienkjan.bijlsma@wur.nl

© Alterra Wageningen UR